

**Tito
Pauloṇe Titohât ekap
kulemgum katbaŋgiop.**

O nanne Tito,

1 Nâmâ Paulo. Anitâ Tihit tihit Amboŋaŋe Kiristohât aposolo sâm âi nihimu mem hoŋ bawaŋgim mansan. Anitâŋe lohimbi nâŋgâyiŋgim Kiristohât pat kuyiŋgimu mansai. Yâkŋe Kiristohât den nâŋgâjetâ keterakyiŋgimu yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeim târârâhâk manjetgât Kiristoŋe hâŋgânnohomu yâkât den bulâŋe kâsikum yiŋgim mansan. **2-3** Anitâ Den bulâŋahât Amboŋaŋe hân himbim ki kândikyotgop yapâek nen manman kârikŋahât pat kuningiop. Pat yakât topŋe sâm tetem lohimbi ekyongowomgât sâpŋe kalop. Otmu sâp kalop ya ekmu ârândâŋ otmu Kiristo hâŋgângumu ge mâtâwân tetenihim âi nihiop. Âi nihiop ya mem yen orop manman kârikŋan mannom sâm biwinaŋe yakât mem mansan.

4 Tito, emelâk nâŋe Kiristohât den pat âlepŋe ekgohomune nâŋgârâ bulâŋe otmu yâkâlen biwihe kalon. Sâp yapâek netŋe naniŋe âwâŋaŋe tânahomawot yakât dopŋeâk tânahom yâkâlen biwinetŋaŋe kepeim hoŋ bawaŋgim gait. Nâŋe gâhât nâŋgâm Anitâ yuwu sâm ulitguman. “O Awoŋne Anitâ, gâŋe Kiristo hâŋgângurâ ge sârerenenekmâ muop. Otmu gâŋe mumunjambâ mem yahatdâ giike orowâk tawot. Yetŋe Titohât tihitŋe otmutâ biwi

nângân nângânnjañe sânduk sâekgât nângâman.”
Yawu sâm ulitguman.

Kiristohât komot yençât kunlipyeñe

⁵ Anjoânâmâ Kirit yençâlen ari kapi ârândâñ hawamgum Kiristohât den pat âlepje ya lohimbi dondâhâlâk ekyongomutje nângâjetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyeñe katbi. Otmu gâje lohimbi galemyongorâ yâkâlen biwiyeña je kepeim yâk orop konohâk otjetâ manmanyenje kelihakbuapgât kunyeñe katgekban. Kunyeje katgekmâ Kiristohât komolipje yençâlen ari lohimbi yençât galemlipyenje lok yuwuya mem katyekbuatgât sâm ekgohowan. ⁶⁻⁷ Lok yanje to kârikje ki nem biwi hâlim otmai. Me ki kuk otmâ lohimbi mem siriken soroken katyekmai. Me bukulipyenje den ekyongojetâ nângâm yan ândâpyeñe ki kârikje otmap. Me lohimbi nombotjañe otjetâ bâlemap yakât tepyeñe ki kou kâláp semap. Me bukulipyenje yençât iri sikumyeñe eknâlem ya meyiñgine sâm ki kâityongomai. Yâkje târârâhâk manjetâ ya yençât hakyenjan tosa âlâ ki tetemap. Otmu imbi yâhâp kalimbu ki meyekmai. Otmu nimnaomlipyeña je Kiristohâlen biwiyeña je kepeim tem lâuwañgimai. Otmu âwâ mâmâlipyeñe yençât gurâ ki mete pirik otyiñgimai. Yawu otmâ manjetâ lohimbiñe ki sâm bâleyiñgimai. ⁸ Lok yan yuñe yuwu manjetâ ârândâñ otmap. Lohimbi nembe kalem otyiñgimai. Otmu orotmemê âlepje otneâk nângâmai. Biwiyeñe galemahom kilik milik manjetâ lohimbiñe manmanyenje ekjetâ ârândâñ otmap. Biwiyeña je Anitâhâlen kepeim

tem lâuwaŋgimai. ⁹ Otmu Anitâ yet Kiristo yetgât den bulâhe kâsikum yîngiwan ya nâŋgâm biwi yâhâp ki otbi. Den yan yu biwiyenjahe tiŋâk mem lohimbi kâsikum yînginetâ nâŋgâm biwiyenje heweweŋ otbuap. Yâhâ lohimbi nombotneâmâ den kâsikum yîngimai ya nâŋgâhetâ tâŋât otmu den kakñan sânomai. Ya yeŋgât eŋgatyenjan gejetâ den ya nâŋgâhetâ keterakyiŋgim heŋgeŋguuap.

Lohimbi dondâhâlâkje den tâŋât nâŋgâhetâ nâŋgân nâŋgânyeŋe hâlim milim olop.

¹⁰ Topŋe yuwuhât otmâ lok yawuya meyekmâ galemlipyenje katyekbuat. Lohimbi dondâhâlâkje kunyeŋe kârikje otmu den tâŋât ya bukulipyenje yeŋgât biwiyenjan kionjetâ nâŋgân nâŋgânyeŋe hâlim milim otmap. Otmu Yura lok nombotneŋe hâkyenje torehenjan undip tuhuwaŋginetgât dondâ sâm hilpgumai. Yâkje den âlâlâ kâsikum yîngimai ya nâŋgâmune nahat otmap. ¹¹ Yawu gârâmâ lok imbi naomlipyenje oropŋe yâk yeŋgâlen torokatnetâ den tâŋât kâsikum yîngimai. Yawu otnetâ lohimbiŋe den kâsikum yîngimai ya nâŋgâhetâ bulâhe otmap. Yakât otmâ tewetsenŋe pato meyengimai. Yawu otmai yan aŋjunyeŋahât ki nâŋgâmai. Yawu otmâ yâhâmai hât kuyingiŋguatgât naŋgan. ¹² Emelâk embâŋân Kirit yeŋgât tâmbâlipyenje yeŋgât poropete âlâŋe manmanyenjahât topŋe nâŋgâm den kulemguop ya yuwu tap.

“Kirit kapi ambolipŋe kerekje den perâkje sâmai. Âi nep ki tuhum konam im tatmâ bât kandiânak nemai. Yawu otmâ bukulipyenje mem bâleyekmai.”

13-14 Den kulemguop yakât nângâmune bulâne otmap. Yura nengât tâmbâlipnenje yençât biwiyeñambâ den tâñat âlâlâ tetemu alahum gai. Den ya lok yawuyanje torokatmâ kâsikum aŋgim yakât nângâjetâ yahatmap. Otmu nombotnâje Kiristohât den bulâne nângâjetâ helekje otmu pilâm yeje enqatyeñeâk girem den âlâlâ bukulipyenje orop alahum ya watmai. Yawu gârâmâ lokgât nângân nângân watmâ yâhâmaiħât Kiristohât den kâsikum yingirâ nângâjetâ keterakyiñgimu yâkâlenâk biwiyeñanje kepeim mannomai. **15** Lohimbi âlâ me âlâne Kiristohâlen biwiyeñanje kepeim manmai ya yençât Anitâje nine nanne baratne koko salek sâmap. Otmu wuân me wuân hânân kalop ya lohimbi ya je ekjetâ âlepjeâk hârok otmap. Yawuhât otmâ yu me yakât hâi sapa ki manmai. Yâhâ lohimbi nombotnâjeâmâ Kiristohât den nângâjetâ helekje otmap. Nângâjetâ helekje otmu yeje enqatyeñeâk otmâ orotmeme bâleñe watmâ gai. Yakât otmâ biwi nângân nângânyeje hâlim milim otmu orotmeme âlepje me orotmeme bâleñe ya ki ekmâ kiwilimai. **16** Anitâhâlen biwinenña je kepeim yâkât den topñambâek nângâmain sâm bukulipyenje ekyongomai. Yawu gârâmâ Anitâhât den longâeñetâ yekmu dondâ bâlemap. Otmu nenne gurâ manmanyenje ekmunjenje lok perâkje yawu otmap. Yakât otmâ âi yingimunjenje Anitâhât tem lâum yâkât lohimbi mem heweweñ tuhuyeknomaiħât dop âlâ ki tap.

Titoje Kiristohât den kâsikum yiŋgiwuapgât Pauloje sâop.

¹ Anitâ yet Kiristo yetgât den bulâje topñambâek nângâm lâumunje manmannenje kelihakmu mansain yakât topñe kâsikum yiŋgiwatgât naŋgan. ² Lok yanje biwiyeñe galemahom to kârikje ki nejetâ biwiyeñe hâlim otbuap. Kiristohâlen biwiyeñanje tinâk kepeim yâkât lohimbi orop biwiyeñanje kepeiakmâ konohâk otmu mannomai. Yawu manjetâ lohimbiye yekmâ ewe katyeknomai. Otmu lohimbi belângen manmaiñe mem âlâlâ tuhuyeknomai yan biwiyeñe ki houñ sâwuap.

Imbilipyenje yengât sâop.

³⁻⁵ Anitâje imbilipyenje yekmu ârândâr olâkgât manmanyenje galemahom heŋgeŋgum mannomai. Den guruk, me den golâ, me den belângen ki sânomai. Otmu to kârikje neneâk ki nângânomai. Otmu biwiyeñe loklipyenje yengâlenâk katmâ tem lâuyiŋgim betyeñehen ki kioñnomai. Yawu otmâ nimnaomlipyenje wawaeyekmâ tat tat memyeñe galemgum heŋgeŋgunomai. Yawu otmâ manman âlepñahât mâtâp ya baralipyenje tiripyongoñetâ watnomai. Otmu lohimbi belângen manmaiñe yekmâ Kiristohât den pat âlepñe yakât ki sâm bâlenomai.

Lok sihan yengât sâop.

⁶ Otmu lok sihan yanje yawuâk biwiyeñe galemahom kilik milik mannomai. ⁷⁻⁸ Yawu manjetgât gâ gikak senyeñan târârâhâk manmâ orotmeme âlepñe otmâ manbuat. Otmu Kiristohât den ya ki kelanjatmâ kâsikum yiŋgiuat. Den ya tâj tâjâk

ekyongorâ ya nângâm den kakñan sânomaihât dop ki otbuap. Otmu lohimbi belângen manmaiñe sâm bâleningim mâtâp mañguningine sâm pâpgum pilânomai. Yawu otnomai ya yeñgât nângâyiñjetâ kakñe otbuap.

Âi lok yeñgât sâop.

9 Otmu kunlipyeñanje âi lok ya yekñetâ ârândâñ olâkgât ewe katyekmâ yâk yeñgât tem lâunomai.

10 Otmu ki kombo tuhunomai. Yawu otmâ Anitâhât den kâsikum yiñgiwin ya biwiyeñanje kepeim tâj tâjâk watmâ manjetâ lohimbi belângen manmaiñe yekñetâ ârândâñ otbuap. Yekñetâ ârândâñ otmu Anitâ Tihit tihit Amboñahât nângâjetâ yahatbuap.

11 Anitâje ikñe enqatñeâk otmâ Yesu Kiristo hângângumu giop. Ge manmâ nengât tosanenje pilâningim manman kârikñahât mâtâp tiripnongop yakât yuwu sâmune nângâ. **12** Emelâk nenje Anitâhât topñe ki nângâm nenje enqatnenjeâk watmâ orotmememe bâleñe topñe topñe otmâ manminiwin. Yawu manmunje Kiristohât den pat âlepře eknongoñetâ nângâmunje keterakningimu orotmemenenje bâleñe pilâm biwinenje galemahom mansain. Yawu otmâ Anitâhâlen biwinenjeñanje kepeim tem lâuwañgim mansain. Yawu mansain yakât lohimbi belângen manmaiñe otnjetâ kiñgon otmap yawu ki otnom. **13-14** Anitâ yet Kiristo dopyetje konok. Yawu gârâmâ Kiristoneje nengât tosahât otmâ ge kawenennenjan kinmâ muop. Anitâje mumuñambâ mem yahalop yan Manman Bâleñe Amboñahât pañgoñâmbâ holañnenehop. Holañnenekmu

yâkâlen biwinenŋaje kepeim mansain. Yawu otmâ orotmeme âlep̄jeâk otmâ mannehât menenekmâ tosanenŋe pilâningimu mansain. Yawu manmunŋe yâkŋe âwurem ge sârererenenekmâ manman kârikŋan katnenekmu heroe kakŋan manbisâin. Yakât nâŋgâm biwinenŋe mem manmâ yâhânom.

¹⁵ Den ekgohoan yu Anitâhât sâtgât otmâ kâsikum yiŋgirâ nâŋgâjetâ biwiyeŋe hewewen otbuap. Yawu otdâ lohimbiŋe nâŋgâhihiŋetâ ki gewuap. Otmu den yu lohimbi nombotŋaŋe ki nâŋgâm nâŋgâm otnomai yamâ sâyiŋgiwat.

3

Biwinenŋe galemahom lohimbi kerek ewe katyekmâ mannom.

¹ Gawaman patoŋe galemlipyenŋe katyekŋetâ kinsai ya Kiristohât lohimbi kerekŋe yâk yeŋgât amutgen manmâ orotmeme âlep̄jeâk otmâ mannomaihât ekyongowuat. ²⁻³ Kândikum emelâk nenne Anitâhât topŋe pâpgum nâŋgân nâŋgân bâleŋe biwinenŋambâ teteop ya watmâ otnehâlâk nâŋgâm ihilâk mahilâk otminiwin. Lohimbi âlâ me âlâŋe tep hero kakŋan manjetâ yekmâ senŋe âlâlâŋeŋe ekŋâlem meyiŋgine sâm nâŋgâminiwin. Otmu lohimbi nombotŋe orop kasa oraŋgiminiwin. Yawu otmâ biwi nâŋgân nâŋgânnenŋe dondâ bâlemu manmunŋe kiŋgoŋ maŋgoŋ otminiop. Yawu otminiwin yakât nâŋgâm gâŋe ekyongorâ ki hâiaknomai. Otmu den belâŋen ki sahaŋginomai. Lok nombotŋaŋe den kakŋan sahaŋginomai yamâ eweyiŋgim lohotŋan otyiŋginomai. Otmu

nombotŋaŋe kuk otmâ mem ge katyekne sâm otnomai ya mem sânduk tuhuyeknomai.

4-5 Emelâk orotmeme bâleŋe topŋe topŋe otmâ manminiwin yan Anitâ Tihit tihit Amboŋaŋe iknjahâk wawaenenekmâ Yesu Kiristo hâŋgâŋgumu ge hohetnenŋan tetem manmâ nengât tosahât otmâ muop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenŋe katmunŋe toen katnenekŋetâ yapâ gâtŋaŋe Anitâŋe tosanenŋe pilâm umam sâningiop. Yawu otmâ iknjeh Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋgumu ge biwinenŋan ge kelihahop. Biwinenŋan ge kelihakmu manman âiŋe teteningimu Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuningiop.

6-7 Yâhâ Anitâŋe iknjahâk Kiristo hâŋgâŋgumu ge nengât tosahât otmâ muop. Mum yahatmâ himbimân âwurem yâhâop. Yakât otmâ Anitâŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak nengâlen hâŋgâŋgumu giop. Ge mem hewewenŋe tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenŋe katmunŋe manman âlepŋahât bulâŋe âlâlâ teteningiop. Otmu Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmu nine nanne baratne sâm manman kârikŋahât pat kuningiop. Manman kârikŋahât pat yakât bulâŋe menom sâm biwinenŋe mem mansain. **8** Den ekgohoan yu nâŋgârâ bulâŋe otmu biwihan katmâ lohimbi Kiristohâlen biwiyeŋe kepeim manmai ya topŋambâek ekyongorâ lâum mannomai. Yawu manmâ manmanyenŋe kelihakmu biwiyeŋe galemahom heŋgenŋum orotmeme âlepŋeâk otmâ mannomai. Yawu mannomai yan lohimbiŋe manmanyenŋe ekŋetâ ârândâŋ otmu yeŋe biwiyeŋahât topŋe naŋgaŋginomai.

9 Yâhâ tâmbâlipyeŋe tetem sambe sambe otbi

ya yeŋgât den pat ya lok nombotŋane gâ orop alahune sâm otnomai yan ki nâŋgâyiŋgiwat. Me biwiyeŋambâ nâŋgân nâŋgân tâŋat âlâlâ tetemu den kakŋjan sahaŋgine sâm otnomai ya gurâ ki nâŋgâyiŋgiwat. Yâhâ orowâk den sahaŋginomai yanâmâ nâŋgâm bâleanŋim hionjaknomai. Otmu emelâk Anitâŋe girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguop ya Yura papatolipnenŋane yeŋe nâŋgân nâŋgân yan torokatbi. Den torokatbi ya lâunomgât sâŋetâ ki nâŋgâyiŋgiwat. Den alahumai yan biwiyeŋe ki kelihakmu mansai. Yakât otmâ den yawu yakât nâŋgâmune helekŋe otmap. ¹⁰ Lohimbi yawuyaŋe den tâŋat yakât nâŋgâjetâ yahatmu den kakŋjan sahaŋgijetâ Kiristohât lohimbiŋe hioŋakmaiħât kuyiŋgiwat. Kuyiŋgirâ ki nâŋgâhihinomai otmuâmâ âlâkuâk kuyiŋgiwat. Yâhâ ândâpyeŋe kârikŋe otmu yawuâk otmâ yâhânomai yanâmâ Kiristohât lohimbi ekyongorâ betyongonjetâ mannomai. ¹¹ Lohimbi yawuyaŋe Kiristohât den tâpikgum otmâ hilipgum manjetâ Anitâŋe yekmu bâlemu hiliwahonomaiħât pat mansai.

Den bâŋe sâop.

¹² Nâŋe kapi yu pilâm Nikopoli kapiâñ ari to yambu pesuk sâek sâm mambotbom. Yakât otmâ gâŋeâmâ Kirit pilâm Nikopoli kapiâñ in yawu takarâ penaŋgiakdom. Yakât nâŋgâm bukunenŋe âlâ hâŋgângumune taka gâhât gewâk mem tatbuap. Yâhâ Atema me Tikiko hâŋgângumune takawuap yakât ki nâŋgâm hengeŋguan. ¹³ Otmu bukuyâhâtnenŋe yâhâp, kutyetŋe Sena yet Apolo sâm, yâkŋe Kirit yeŋgâlen kapi titipâ tatmâ

arap yan takaromawot. Yâhâ Senaŋe âi yuwu mem manmap. Lohimbi âlâ me âlâŋe otmâ hilipguai sâm tembe lâunje meyekmâ den âiân katyeknetâ kinmai. Yaŋe topyeŋe sâm teteaknetâ Senaŋe tânyongomu den sâm hâreyiŋgimai. Aiop, gâhâlen takaromawot yan mâtâp meyitgiwuatgât naŋgan. ¹⁴ Gâ gikiâk mâtâp meyitgiwuatgât ki yan. Kiristohât lohimbi ekyongorâ orotmemê âlepñeâk otmâ lohimbi umburuk mansai yawuya buku otyingim tânyongonomai. Yakât nâŋgâm Sena yet Apolo yetgât mâtâp meyitginomaihât naŋgan.

¹⁵ Nâ orop nep tânahom mansain orowâk nâŋgâhihiain. Otmu Kiristohât lohimbi ya gurâ nâŋgâyiŋgiain ya ekyongowuat. Anitâŋe yen orop tatmâ tihityeŋe otmu manjetgât naŋgan.

Nâ âwâhe,
Paulo

Yeshuât Den Pat Âlepñe
The New Testament in the Selepet Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Selepet long Niugini
copyright © 1986 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Selepet

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 22 Nov 2019

995083d2-705e-5a60-af47-1e36806cccbc